

22. Шпаков А.П. Книжкова графіка // Історія українського мистецтва: В 6 т. – Київ: Головна редакція Української радянської енциклопедії; Київська книжкова фабрика “Жовтень”, 1968. – Т.6. – С. 247–268.
23. Шпаков А.П. Художник і книга. Українська радянська книжна графіка. Шляхи становлення і розвитку. – Київ: Мистецтво, 1973. – 252 с.
24. Яворницький Д.И. История запорожских казаков: В 3 т. – Київ: Наукова думка, 1990. – Т.1. – 592 с.
25. Histoire universelle de l'art. 2, L'antiquité: Grèce et Rome / Xavier Barral y Altet. Editeur. Larousse, 1990. Description. – 387 p.
26. Lawrence A.W. The Date of the Nike of Samothrace // The Journal of Hellenic Studies. – 1926. – Vol. 46. – P.213–218.

Отримано 26 грудня 2018 р.

м. Дніпро

Петро Нестеренко

DOI: 10.33608/0236-1477.2019.03.104-112
УДК 766: 655. 534] (477-25) "1991/..."

КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКІ ЧАСОПИСИ В РЕАЛІЯХ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

У статті вперше розглянуто художнє вирішення обкладинок київських часописів (1980-ті й до теперішнього часу). Проаналізовано час і обставини їхнього виходу в світ, злагоджену роботу авторського колективу, визначено мету й завдання. Висвітлено важливу роль часописів у мистецькому й культурно-освітньому житті незалежної України.

Ключові слова: журнальна обкладинка, київські художники, художні засоби, незалежна Україна.

Petro Nesterenko. Cultural and Artistic Journals in Circumstances of Independent Ukraine

During the years of independence the diversity in the opinions on many important issues – the role of an artist and art in the world, the solution of the crucial contemporary problems, the understanding of the national characteristics – became particularly acute. This contributed to the revival of some old journals and creation of many new ones. Unfortunately, today's typical situation with an extravagant appearance of the next new edition and its short-term existence is reminiscent of the events that took place nearly hundred years ago. Numerous periodicals were born at that time and then quickly disappeared and went into oblivion. Over time, when it turned out that outstanding, though hidden from public, artists worked on their design and artistically determined the era, many journal covers were at last evaluated as achievement of Ukrainian art. However, the modern authors of the covers and the general concept of numerous journals remain on the margins of the artistic process as well. As a consequence, the question arises: do we really have to wait decades to properly evaluate their high art?

Despite the short age, artistic and other journals added a bright page in the cultural and educational life of independent Ukraine. They objectively covered the achievements of Ukrainian artists and will serve as an important material for further research on the history of the Ukrainian art. A skillfully designed logo accompanied by a well-chosen and composed work of art or its fragment became a true decoration of contemporary journals.

In this regard, the author of the paper considers the artistic designs of the covers used in Kyiv journals (from 1980s up to now) and identifies the best masters working in this field. Attention is paid to the time and circumstances of their release, the coordinated work of the authors and editors, the purposes and tasks of the editions. The important role of periodicals in the artistic and educational life of independent Ukraine is highlighted.

Keywords: journal cover, Kyiv artists, artistic means, independent Ukraine.

Систематичні дослідження книжкових, а з ними й журнальних обкладинок розпочалися в роки незалежності. Об'єктом досліджень стали маловідомі обкладинки першої половини ХХ ст., а обкладинки другої половини ХХ ст. й доби незалежної України ще не привертала увагу дослідників. Уперше висвітливо саме мистецький бік видавничої справи, не претендуючи на вичерпне розкриття теми. Поява нового часопису завжди свято як для видавців, так і для читачів. Робота в галузі журнальної графіки зміцнює зв'язок художників із життям, адже сторінки масових ілюстрованих часописів ще більшою мірою, ніж

художні виставки, відкривають митцям шлях до найширших кіл поціновувачів мистецтва. У роки незалежності особливо загострилися розбіжності в поглядах на багато засадничих питань, зокрема призначення митця й мистецтва у світі, на розуміння національного та ін. Це сприяло відродженню на новому етапі старих часописів і створенню безлічі нових.

На жаль, сьогодняшня ситуація з феєричною появою чергового видання й короткочасним його існуванням нагадує події столітньої давнини, коли так само народжувалися й швидко зникали та йшли в небуття тогочасні часописи. Із часом, коли з'ясувалося, що над їхнім оформленням працювали видатні, але замовчувані згодом художники, чий спадок визначав епоху, художні обкладинки стали надбанням українського мистецтва. Проте автори обкладинок і загальної концепції численних журналів залишаються на узбіччі мистецького процесу. Як наслідок, виникає питання – невже потрібно чекати десятиліття, щоб належно оцінити їх високе мистецтво?

Демократичні зміни в суспільстві 1980-х активізували мистецьке життя, унаслідок чого поживалась виставкова робота. Передова інтелігенція виступила на захист свого історичного минулого в пошуках виходу зі складної духовної кризи. Реакцією на суспільні зміни став вихід у світ нових часописів, зокрема незалежного науково-популярного ілюстрованого журналу “Пам'ятки України” Українського товариства охорони пам'яток історії та культури й Українського фонду культури. Видання було засноване 1969 р. як інформаційно-методичний бюлетень, а з 1989 р. отримало статус республіканського журналу. На новому етапі його засновниками були Українське товариство охорони пам'яток історії та культури, концерн “Крим-Континенталь” та Український фонд культури (головний редактор А. Сериков). Окраса обкладинок – дві світлини, які анонсували найцікавіші події або знакові статті та красивий логотип “Пам'ятки України” роботи видатного київського графіка В. Чебаніка (на жаль, його не згадували серед списку осіб, причетних до створення журналу).

Видання має виняткові заслуги у справі національного відродження України в 1980 – 1990-х роках, зокрема в популяризації та утвердженні національної символіки (наприклад, офіційний першодрук Гімну України, Прапора та Герба), героїки козаччини тощо [9]. Упродовж 1990 – 1995 рр. редакцією журналу видавалася газета науково-історичного та культурно-освітнього спрямування “Старожитності”, яка виходила спочатку щомісяця (1990 – 1991), потім як двотижневик (з 1992) і двомісячник (з 1995). Про інтерес суспільства до свого століттями замовчуваного минулого свідчить, наприклад 110-тисячний наклад “Пам'яток України” за 1989 р. (№4). Видавництвом було також відроджено журнал “Краєзнавство”, друкувалися книжки серії “Бібліотека журналу “Пам'ятки України”.

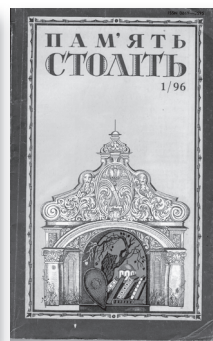
З 1991 р. творчо-видавнича фірма з однойменною назвою починає видавати журнал “Родовід” про історію культури. Друкувався він двічі на рік українською мовою з резюме англійською мовою. Більшість випусків тематичні, наприклад, іконопис, музика, відомі українські родини, кобзарство, мистецтво та архітектура тощо. Формат журналу А4, обсяг 100 – 120 сторінок. Вдалий логотип “Родовід” (автор невідомий) на всіх примірниках розміщений з лівого боку обкладинки по вертикалі. Видання одержувало фінансову підтримку від представників діаспори, зокрема Канади та США [13]. На жаль, журнал припинив своє існування.

На початку 1990-х років розпочався справжній бум у видавничій справі. Як гриби після дощу, з'являються численні журнали, правда деякі з них часто виходять лише одним або кількома номерами. Серед них – журнал для підлітків “Nota Bene” №1 за грудень 1992 р. вийшов з друку накладом 3000 примірників

[22]. Він був розрахований на підлітків, які багато розуміють і знають й загалом уже визначили свій майбутній фах – здебільшого мистецький. Сама назва часопису не лише привертає увагу, а й закликає, адже латинською мовою, яку здавна шанували в Україні як мову освіти, науки, мудрості. “Nota bene” означає “запиши добре”, “затям добре” і – “зверни увагу!”. З’явився журнал, як повідомлялось на першій його сторінці, після урочистої презентації його засновника – Українського Центру творчості дітей та юнацтва 22 травня 1992 р. в Маріїнському палаці Києва. Фотографії палацу були розміщені на першій і другій сторінках журналу. Сам Центр як державно-громадську організацію було створено урядовою постановою за два роки до цього.

Обкладинку журналу прикрасило зображення старовинного “Пересопницького Євангелія”. Розповідь В. Шевчука про цю духовну святиню займає чільне місце на сторінках. На зворотному боці обкладинки презентовано нову книжку “Писанки” званої на той час лише в США писанкарки й дослідниці писанок українського походження Тані Осадці. Заявки на неї пропонувалося надсилати до 1 лютого 1993 р. на адресу редакції. Художникам Тані Осадці, Акі Переймі та іншим було “висловлено щиру подяку за велику допомогу у створенні цього журналу”. Вищезгадані майстрині були репрезентовані й у редакційній раді. Художнє й технічне редагування журналу виконала В. Власенко. Те, що журнал вийшов у грудні, а заявки на нову книжку “Писанки” треба було надсилати до 1 лютого, свідчить про його суто рекламний характер. Отже, розраховувати на подальші щедроти заокеанських спонсорів не доводилося, тому журнал свою функцію виконав і припинив існування.

Зла доля спіткала й приватний журнал “Живописна Україна” [5]. Ідейною засадою його появи на світ був творчий задум Т. Шевченка, який ще під час навчання в Санкт-Петербурзі мріяв уславити багатий історичними спогадами й народним побутом рідний край (як відомо, йому вдалося видати лише 6 офортів наприкінці 1844 р.). Тому цілком доречним на другій сторінці обкладинки над редакційною концепцією журналу, (№1 – 2, 1992 р.), виглядає олівцевий автопортрет Т. Шевченка 1843 р. Журнал народився “в майстерні Леоніда Андрієвського, у присутніх при цьому колекціонера й головного редактора Михайла Волошина, членів редколегії (“Образотворчого мистецтва” – П. Н.) Миколи Маричевського та Володимира Підгори” [3, 214]. Головною рушійною силою, генератором ідей став художник Л. Андрієвський – член редколегії та автор макета й художнього оформлення журналу. Не заглиблюючись у деталі цього досить цікавого журналу, зазначимо, що в оформленні першої сторінки обкладинки було використано фрагмент старовинної ікони “Богоматір з немовлям”, а на зворотному боці – фрагмент із картини художника А. Антонюка “Моя Венеція”, написаної у 1981 р. Головний редактор М. Волошин і член редколегії М. Маричевський презентували макет журналу за океаном, а також у Львові й Тернополі, назбирали неабияку суму грошей, але використали їх

якось дивно: журнал “Живописна Україна” (омріяний Шевченком журнал !!!) було надруковано на найгіршому папері на Вінницькій картографічній фабриці (наклад не зазначено).

1992 р. вийшов у світ перший номер щомісячного культурологічного ілюстрованого журналу “Український світ” (співзасновники: творчий колектив редакції, Кооперативний банк “Галицький”) [19]. На першій сторінці обкладинки її автор В. Мітченко зобразив знак – символ українського світу в магічному колі Всесвіту у вигляді писанки. Розгорнуту концепцію Українського Світу подав у вступному слові журналу головний редактор, культуролог О. Шокало (про праісторію Українського Духу, який живе в нашій цілісній міфо-релігійній свідомості). На обкладинці також уміщено фото пам’ятки дерев’яної архітектури – Бойківську церкву із села Кривки (1763), яка є окрасою Львівського музею народної архітектури і побуту. Назву журналу В. Мітченко виконав двома шрифтами – рукописним англійською мовою вгорі, а українською – внизу. Останній є авторською розробкою художника, українським варіантом гротеску. Активно попрацював В. Мітченко й над внутрішнім художнім наповненням журналу, з його різноманітними розділами: довіра, дієпис, слово, родина, лад, господа, інтеграл, мальва, пульс. До кожної рубрики часопису він розробив свій символ-модуль, обравши їх за образно-смысловими асоціаціями з розмаїттям архетипів прадавньої української культури. Наприклад, символ “двох рибок”, який виник на Придніпровській праматеризні оріїв – орачів у праарійську добу української історії (понад 7 тисячоліть тому). Основа знаку “Довіра”, який є першою рубрикою журналу, – яйцевидне зерно як протоелемент світогляду Космічного яйця (Яйця – Райця), як первісний знак-архетип українського аграрного світогляду.

Другий номер журналу “Український світ” вийшов під егідою Товариства зв’язків з українцями за межами України (Товариство “Україна”) [17]. Концепцією співпраці стало дотримання принципу цілісності Українського Світу. Універсальний ілюстрований журнал, крім української, почав виходити німецькою та англійською мовами. Мистецьке оформлення виконала майстерня графічного дизайну журналу. Першу сторінку обкладинки прикрасила робота В. Мітченка “Праукраїнський Спаситель” із вмонтованою фотографією трьох голівок соняшників. Подальша доля видання складалася нелегко, про що свідчить його перереєстрація в 2005 р. та зміна формату й дизайну. У 2006 р. співзасновниками №1 – 6 журналу “Український світ” стали Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Т. Г. Шевченка та О. Шокало [18]. Змінилися й назви розділів: соціум, природа, лад, господарство, державність, однак незмінним залишився художник В. Мітченко. Він створив новий логотип “Українського світу”, а обкладинку прикрасив чотирма ілюстраціями, які презентували знакові статті видання, об’єднані символом Українського світу у вигляді палаючого Тризуба.

У 1995 р. почав виходити науково-популярний та літературний альманах Історичного товариства Нестора-літописця “Український історичний календар” [16]. Його, за погодженням Міністерства освіти України, було рекомендовано вченою радою історичного факультету Українського державного педагогічного університету ім. М. Драгоманова як навчальний посібник для студентів гуманітарних факультетів вишів, викладачів історії та народознавства, учнів середніх і спеціальних середніх закладів України. Альманах (№№1 – 3, 1995 – 1997) привертає увагу своїми барвистими обкладинками у виконанні В. Мітченка. З 1998 р. по 2000 р. над обкладинками працював Р. Пахолук. Він замінив тверду обкладинку на м’яку та доповнив художнє вирішення ренесансними картушами, у яких розмістив назву “Історичний календар”.

Автором глянцевої обкладинки сьомого випуску (2001) став О. Суховерков. Чотири наступні обкладинки (2002 – 2005) виконав М. Ходаков. У подальшому обкладинки, макет та верстку, включаючи останній 13-й випуск “Історичного календаря 2010”, виконував С. Красніков. Змінювались архітектурні, скульптурні та інші мотиви Києва на обкладинках, та незмінним залишався виконаний у 2001 р. логотип із орнаментом над ним.

У липні 1996 р. побачив світ історичний, науковий та літературний журнал “Пам’ять століть” (засновник – трудовий колектив журналу) [10], видавець – Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв у м. Києві. Видання продовжувало програму часопису “Київська старовина”, поновленого в 1992 р. У вступному слові зазначалося, що “після чотирьох років видання склалася ситуація, коли засновники опинилися на різних ідеологічних платформах” [11]. При оформленні обкладинки першого номеру журналу “Пам’ять століть” В. Мітченко використав авторський мальований шрифт. На ній зображено графічно виконану пам’ятку українського бароко “Браму Заборовського” (середина XVIII ст.) – колишній головний вхід на територію Софійського собору в Києві. На відновлених нині воротах постає зрубане старе дерево, яке дає паростки. Воно символізує відродження України. Зображено також старовинний щит, купол собору й книги. Композицію обкладинки обрамлено вишуканим орнаментом. Журнал припинив своє існування через фінансові труднощі у 2013 р.

У 2015 р. В. Мітченко виконав художнє оформлення російськомовного часопису “Радуга” (видавець ТОВ “Журнал “Радуга”) [12]. На обкладинці здвоєного першого номеру оновленого журналу почесне місце посіли каліграфічні аркуші художника – листівка з вітаннями різними мовами світу (перша сторінка), на теми творів М. Булгакова (четверта), а на другій представлено знову ж таки каліграфічні аркуші на тему поеми Лесі Українки “Лісова пісня”, вірша М. Волошина “Коктебель”, творів М. Гоголя. Логотип роботи В. Мітченка на обкладинці часопису “Радуга” білими літерами постає на тлі захмареного неба, його прикрашає кольорова веселка з емблеми київського художника В. Ковтуна.

Щомісячний культурно-аналітичний журнал “ArtLine”, заснований у Києві видавничим концерном “НІКО” в 1995 р., друкував матеріали українською та російською мовами (художник О. Маслово). Складався журнал із чотирьох розділів: “Театр”, “Музика”, “Візуальне мистецтво”, “Література”. У ньому висвітлювався мистецький процес у сучасній Україні (рецензії на прем’єри, огляди конкурсів та фестивалів, критичні статті про художній процес, творчі портрети видатних митців та початківців); друкувалися вірші, епіграми та пародії молодих авторів, переклади українською мовою світової поетичної класики тощо. На обкладинці першого номера за 1997 р. зображено раму-вікно, крізь яку, ніби через астральний портал, проглядаються кольорові ілюстрації до публікацій. Через фінансові труднощі журнал припинив своє існування в 1998 р. [14].

У 1990 р., коли в пробудженій Україні активізувалася творча інтелігенція, виник задум створення Національної асоціації мистців України. Установчі збори організації відбулися в Києві 27 травня 1993 р. Це був час, коли диктат політичної системи минулого та “соціалістичного реалізму” втратили свою силу, а розбід, дезорієнтація, космополітизм нівелювали розвиток української образотворчості. Під загрозою опинилися не тільки нові тенденції, а й значні здобутки минулого. Щоб протистояти цим руйнівним явищам, М. Маричевський разом із однодумцями в 1993 р. заснували альманах “Артанія”. Його перший номер, який вирізнявся високою якістю поліграфії, був надрукований у

1995 р. на Київській нотній фабриці [1]. Альманах висвітлював питання літератури, образотворчого мистецтва, архітектури та філософії. Художник К. Федченко (його прізвище чомусь забули вказати у вихідних даних) створив оригінальний логотип, виконаний у два кольори: чорний і рожевий. Ідея щодо написання літер, розміщених під кутом 35 градусів, виникла під враженням знайомства художника з Кам'яною Могилою. Якщо ж зібрати до купи три літери "А", то утвориться щось подібне до символу нашої державності – Тризуба. Обкладинку прикрасили живописні твори представників консультативної ради альманаху М. Кумановського та М. Малишка: на першій сторінці – "То шарудить надломане стебло" (1990), на четвертій – "Урок" (1992). Художником другого номера альманаху Асоціації мистців (1996) став В. Юрчишин. Змінився не лише логотип, а й концепція оформлення обкладинки. До зображених на лицевому й зворотному боці обкладинки монументальної постаті скіфського воїна, створеної на наших землях близько 2500 років тому, і скіфського скарбу додалися розлогі шрифтові написи, у яких ішлося про "призначення мистця у цьому світі не як елітне, ідеологічне, притаманне Заходу, а як акумулятивне, екзистенційне, позачасове, властиве Сходу. Себто – необхідність і неминучість бути уособленням народного духу, його сподівань" [2].

Журнал "Артанія" – спадкоємець альманаху "Артанія", що його започаткував і редагував у 1995 – 2005 рр. М. Маричевський (1961 – 2005) – журналіст, історик мистецтва, публіцист, головний редактор журналу НСХУ "Образотворче мистецтво" упродовж 15 років, секретар НСХУ, член Національної спілки художників України та Національної спілки журналістів України, видавець, автор оригінальних проєктів. Кропітка праця М. Маричевського була спрямована не тільки на вивчення, дослідження мистецького процесу в Україні, а й на формування нових засад мистецтвознавчого погляду на новітні мистецькі процеси кінця ХХ – початку ХХІ ст. Усе це висвітлювалось на сторінках редагованих ним періодичних видань "Образотворче мистецтво", "Артанія". Альманах "Артанія" мав свою специфіку – культурологічне спрямування: висвітлював питання історії мистецтва, психології творчості, критики, публіцистики. Протягом десятиріччя увазі читача пропонувалися аналітичні статті про особливості сучасної образотворчої семантики та структури мистецького процесу, матеріали, які висвітлювали своєрідний погляд на свіже розмаїття вітчизняного художнього процесу.

У 2011 р., звертаючись до читачів щодо підтримки, редакція "Артанії", яку на той час очолювала А. Маричевська – дружина покійного автора проєкту й фундатора, наголошувала, що україномовні та власне українські видання (а їх лише 20% часописів та 40% газет від загальної кількості видань в Україні) просто зникають. Але те, що держава не спроможна підтримати й розвивати видавничу справу, не знімає ні з видавця, ані з читача обов'язку берегти видавничу традицію. До речі, згодом редактор поновила логотип К. Федченка. На жаль, майже єдиний культурологічний часопис на наших теренах, що стояв при своїй, українській справі, 2015 р. припинив існування (вийшло 36 випусків).

2010 р. через фінансові труднощі припинив своє існування Вісник археології, мистецтва, культурної антропології "Ант", який виходив з 1999 р. В останньому випуску (№ 22 – 24) редакція подякувала талановитим авторам (понад 250 осіб) і членам редколегії та поліграфістам, які спільно створили новий тип незалежного міждисциплінарного наукового багато ілюстрованого часопису. Було зазначено, що за 12 літ надруковано понад 600 статей і близько тисячі ілюстрацій до них. Серед публікацій – сотні рецензій, які на загал так не люблять писати українські фахівці. Цілком справедливо було зазначено, що це буде помітною втратою для української культури.

На початку 1997 р. побачив світ перший номер науково-популярного мистецького журналу “Народне мистецтво” [8]. Його засновником була Спілка майстрів народного мистецтва, яку очолював В. Прядка, він же був головним редактором. Нове видання, проект та графічне опрацювання якого виконали Р. Калиш та В. Юрчишин, мало на меті популяризувати кращі досягнення народного мистецтва, шедеври національної скарбниці, розповідати про життя й творчість відомих митців, давати корисні поради, уроки майстерності, поширювати інформацію про виставки та здобутки, залучати молодь до глибинних джерел прабатьківської культури. Щоквартальник виходив з двоєними номерами (раз на півроку) і нині припинив своє існування.

2002 р. вийшов друком науково-практичний ілюстрований часопис ТОВ “Еліта”, Академії мистецтв України, Академії педагогічних наук України, Національного технічного університету України “КПІ” – “Пластичне мистецтво”. До складу його редколегії увійшли відомі доктори технічних, філософських, психологічних, педагогічних, економічних наук та архітектури й мистецтвознавства. У вступному слові справедливо зазначалось: “Потужна індустрія мас-медіа (телебачення, кіно, радіо, відео, видавнича сфера, шоу-бізнес), що охопила всі сфери нашого життя, поки що, на жаль, яскраво висвітлює лише бідність, інертність і застарілість теоретичних розробок у сфері культурної політики, брак свіжих концептуальних ідей”. А тому часопис “Пластичне мистецтво” “стане для читачів своєрідним дороговказом на шляху до національного відродження, осмислення національної культури в усій повноті і розмаїтті її компонентів, усвідомлення себе громадянином держави, зорієнтованої на світовий культурний досвід” [4]. На лицевому та зворотному боці обкладинки демонструвалися вертикально поставлені різного розміру ролони паперу, на яких, також по вертикалі, зазначені рубрики, які презентували синтез пластичних мистецтв: архітектура, історія, мистецтво і критика, мистецька освіта, образотворче мистецтво, дизайн, творчі портрети, декоративно-ужиткове мистецтво. Дизайнер О. Батенко також позначив кольором кожний розділ часопису, який вийшов у світ двотисячним накладом.

Проголошений роком культури 2003 рік ознаменувався виходом у світ розкішного журналу “Українське мистецтво”. Цьому сприяла низка солідних мистецьких інституцій: Київська організація Національної спілки художників України, Фонд сприяння розвитку мистецтва, Національна академія мистецтв України, Інститут проблем сучасного мистецтва, Українське представництво Міжнародної асоціації арт-критиків, Спілка критиків та істориків мистецтва й Швейцарська культурна програма – Україна. З відомих на той час імен було створено видавничу та експертну ради, редакційну колегію; за концепцію, дизайн, фото відповідала ВХ [студію], вона ж була, в образі одного з членів редколегії Віктора Хоменка, і засновником журналу. У вступному слові до читачів Почесний президент Фонду сприяння розвитку мистецтва А. Толстоухов зазначив, що “на сторожі справжнього творчого змагання ідей, образно-пластичних новацій, інших проявів мистецької особистості має виступити Слово. Слово митців, критиків, мистецтвознавців, трибуною яких покликаний стати новий часопис “Українське мистецтво” [15]. Обкладинку новоствореного часопису прикрашало зображення голови зі скла та поліефірних смол – крик душі скульптора А. Твердого (“Крик” – фрагмент, акрил, метал, віск, поліефірні смоли, 2001 р.), про творчість якого йшлося на початку журналу.

До речі, авторів даної статті цікаво було дізнатися, чи довго протримається на плаву цей розкішний журнал, отож узяв до рук його третій номер (осінь – зима 2004 р.). Наклад часопису залишився незмінним – 20 000 примірників. Цього разу видання підтримувало ще більше організацій (одинадцять), проте

найвагомішими стали Національна спілка художників України, Національна академія мистецтв України, Фонд сприяння розвитку мистецтв, Фонд “Україна – 3000” і Швейцарська культурна програма – Україна. В. Хоменко виокремився як артдиректор. На першій сторінці обкладинки було вміщено “Осіньне вікно” (1998 р.) Т. Яблонської, зворотній бік обкладинки та початок і кінець журналу, як і в попередніх номерах, було віддано під рекламу. Останній, сьомий номер журналу вийшов у 2012 р.

На початку 2000-х років гостро постала проблема висвітлення сучасного мистецького життя й “арт-бізнесу” зокрема. У 2007 р. в Києві вийшов журнал “AURA”. Амбітний мистецький проект “Арт-Київ”, започаткований у листопаді 2006 р. тодішнім директором Українського Дому Наталією Заболотною, посідав чільне місце на його сторінках. За основу обкладинки об’ємного (116 стор.) глянцевого журналу взято фрагмент гіпсового рельєфу Олександра Сухоліта “Батько з дитиною”, створений 1987 р. (нині в приватній колекції). На ньому було анонсовано особливо важливі розділи журналу [20].

Журнал “Музейний провулок” Національного художнього музею України, генеральним директором якого на той час був А. Мельник, отримав свою назву від однойменного провулку поряд із музеєм. Він побачив світ у 2004 р. у весняне 100-ліття від часу освячення музею й став журналом для широкого кола читачів [7]. У його полі зору було образотворче мистецтво у взаємозв’язках, синтезі з іншими видами мистецтв – музикою, літературою, театром, кіно (дизайнери В. Бурлюк та І. Сміхова). Обкладинку першого номера прикрасили дві молоді жінки з картини О. Мурашка “У кав’ярні” (1902 – 1903) на тлі знімку художнього музею столітньої давнини. Анонсовано також кращі публікації номера. Його та подальші випуски було видано за підтримки Фонду сприяння розвитку Національного художнього музею України. З 2011 р. журнал “Музейний провулок” припинив своє існування.

Фундатор приватного Музею сучасного образотворчого мистецтва, заснованого у 2005 р., С. Цюпко почав збирати свою колекцію ще наприкінці 1980-х. Із роками кількість різноманітних експонатів постійно зростала, відповідно, почалася робота над створенням музею. Нині у його фондах зберігаються твори численних представників різних мистецьких шкіл і напрямів з усіх регіонів України. Це чотири тисячі творів живопису, графіки, скульптури й декоративно-ужиткового мистецтва. Отож створення на базі Музею мистецького видання “Fine art” було продиктоване самим життям. У буквальному перекладі це словосполучення означає “гарне, вишукане мистецтво”. Презентація першого випуску журналу відбулася в 2007 р. (тема номера – мистецтво Києва) [21]. Це вагомий (у прямому й переносному значенні журнал), мова українська/англійська, наклад 5000 примірників, видавець – ТОВ “Ювелір-прес”, друкарня “Досконалий друк”, дизайн і верстка – С. Тарасенка, О. Овсяннікова. Обкладинку першого номера прикрашає малюнок жінки, проте чия рука створила цей образ, у вихідних даних не повідомлялося. Лише гортаючи сторінки журналу, вдалося дізнатися, що він належить З. Лерман.

Журнал “Fine art” №2 – 3 за 2009 р. (тема номера – книжкова графіка) розпочинається “Нотатками художнього редактора” В. Мітченка, а на обкладинці відтворено фрагмент його каліграфії [6]. Щоб досягти успіхів у цьому рідкісному мистецтві художник роками відточував майстерність, тренував око. На жаль, журнал “Fine art”, як і багато інших часописів, припинив своє існування з надією на кращі часи.

Підсумовуючи, зазначимо, що незважаючи на свій короткий вік, мистецькі та інші часописи вписали яскраву сторінку в мистецьке й культурно-освітнє життя незалежної України. Вони об’єктивно висвітлювали здобутки українських митців

на нинішньому етапі історії нашого народу й слугуватимуть у подальшому важливим матеріалом для наукових досліджень з історії українського мистецтва. Справжньою окрасою сучасних журнальних обкладинок став майстерно виконаний логотип і вдало підібраний та скомпонований твір мистецтва чи його фрагмент. Серед творців художньої графіки – видатні художники сучасності В. Чебаник, В. Юрчишин, Л. Андрієвський, В. Мітченко, К. Федченко та багато ін.

Непросту історію судилося пережити більшості часописів, які оберігали чистоту духовних джерел, були і просвітителями, і майстровими на риштуваннях культурного будівництва. Переважна більшість зі згаданих київських журналів припинила своє існування через відсутність фінансування... Такі реалії сьогодення життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артания. Альманах Національної асоціації мистців. – 1995. – Кн. 1 / Ред. та упорядник М. Маричевський.
2. Артания. Альманах Національної асоціації мистців. – 1996. – Кн. 2 / Гол. ред. М. Маричевський.
3. *Белічко Ю.* Леонід Андрієвський – художник книги: Літопис життя і творчості: мистецтвознавче дослідження. – Київ: Криниця, 2012. – 408 с.: 405 іл. (Серія “Бібліотека Шевченківського комітету”).
4. Ваш часопис // Пластичне мистецтво. – 2002. – № 1. – С. 1.
5. Живописна Україна. – 1992. – № 1 – 2 / Гол. редактор М. Волошин.
6. *Мітченко В.* Нотатки художнього редактора // “Fine Art”. Прекрасне мистецтво. – 2009. – № 2 – 3. – С. 2–5.
7. Музейний провулок. Журнал Національного художнього музею України. – 2004. – № 1 / Гол. редактор О. Климчук.
8. Народне мистецтво. Квартальник Спілки майстрів народного мистецтва України. – 1997. – № 1 / Гол. редактор В. Прядка.
9. Пам’ятки України. Науково-популярний ілюстрований журнал Українського товариства охорони пам’яток історії та культури й Українського фонду культури. – 1989. – № 3 / Гол. редактор А. Сериков.
10. Пам’ять століть. Історичний, науково-популярний та літературний журнал. – 1996. – № 1 / Гол. редактор А. Денисенко.
11. Пам’ять століть. Історичний, науково-популярний та літературний журнал – 1996. – № 1. – С. 2.
12. Радуга. Журнал художественной литературы и общественной мысли – 2015. – № 1 – 2 / Гол. редактор Ю. Ковальський.
13. Родовід. Наукові записки до історії культури України. – 1993. – № 5 / Гол. редактор А. Лихач.
14. *Гарнашинська А.* “ARTLINE” // Енциклопедія сучасної України. – Т. 1. – Київ, 2001. – С. 665.
15. *Толстоухов А.* Дорогі друзі, шановні читачі нового часопису! // Українське мистецтво. – Весна – 2003. – № 1.
16. Український історичний календар ’95. Науково-популярний та літературний альманах Історичного товариства Нестора-літописця. – 1995 / За ред. академіка НАНУ П. Толочка. Упор. А. Денисенко, В. Туркевич.
17. Український світ. Універсальний ілюстрований журнал. – 1993. – № 1 – 2 / Гол. редактор об’єднаної редакції О. Шокало.
18. Український світ. Науково-популярний журнал. – 2006. – № 1–6 / Автор концепції і гол. редактор об’єднаної редакції О. Шокало.
19. Український світ. Щомісячний культурологічний ілюстрований журнал. – 1992. – № 1 / Гол. редактор О. Шокало.
20. AURA. Журнал про мистецтво. – 2007. – № 1 / Гол. редактор Ю. Комельков.
21. Fine Art. Прекрасне мистецтво. – 2007. – № 1 / Гол. редактор А. Грибанова.
22. Nota Bene. Журнал для підлітків. – грудень 1992. – № 1 / Гол. редактор О. Ільченко.

Отримано 11 грудня 2018 р.

м. Київ